

Fynske Årbøger 1978

Indsamling af foreningsarkiver i Fyns stift.

v. *Anne Riising.*

I perioden september 1977 til 1. maj 1978 er der på initiativ af Dansk Historisk Fællesforening foregået et intensivt arbejde med at indsamle foreningsarkiver. P.g.a. kommunesammenlægningerne m. v. er i de senere år mange foreninger blevet sammenlagt, brugsforeninger og andelsmejerier m. v. er blevet nedlagt, og protokoller og papirer står derfor i stor fare for at forsvinde. Disse foreninger repræsenterer et uvurderligt materiale til belysning af, hvorledes man på lokalt plan og på demokratisk vis har løst en lang række økonomiske, sociale, politiske og kulturelle opgaver. Man kan overhovedet ikke skrive Danmarks historie i de sidste 100 år, hvis ikke foreningsarkiverne bliver bevaret.

Kampagnens mere end 60 medarbejdere har tilsammen registreret knap 1000 foreningsarkiver, og der vil blive udsendt en samlet fortegnelse over dem, men dermed er indsamlingen ingenlunde afsluttet, for der har været mindst 3 gange så mange foreninger. I mange kommuner eller sogne er der oprettet lokalhistoriske arkiver, som vil modtage og opbevare foreningsarkiverne, som naturligvis skal blive på den egn, hvor de hører hjemme. Fra områder, hvor man endnu ikke har noget lokalarkiv, vil Landsarkivet for Fyn modtage arkivalier og give dem husly, indtil man eventuelt får oprettet et lokalarkiv.

I dette nummer af Fynske Årbøger er indlagt en folder med adresser og andre oplysninger om, hvor man kan henvende sig. Hvis nogen, som ligger inde med foreningsarkiver, foretrækker at beholde dem, bedes De alligevel venligst fortælle Deres lokalarkiv, hvad De har, så at materialet på en eller anden måde kan blive registreret og sikret. Det gælder også foreninger, som er nye, for materialet fra dem bliver jo også engang gammelt.

Ny lokalhistorisk litteratur

Jytte Jensen: Organisering og finansiering af byggeriet på Ulriksholm i 1630'erne og 1640'erne. Odense University Studies in History and Social Sciences. Vol. 50. Odense Universitetsforlag, 1977, 101 s., kr. 40 + moms.

Grundlaget for denne afhandling er Ulriksholms gods- og byggregnskaber, der er bevaret for årene 1616–20, 1636–47 og 1654–55, og formålet er at undersøge, hvorledes byggeriet på Ulriksholm 1636–47 blev organiseret og finansieret. Christian IV købte gården i 1616, da den hed Skinnerup. Godset var tænkt som gave og underhold for sønnen Ulrik Christian Gyldenløve, og efter købet stræbte kongen bevidst i de følgende år efter at samle et så velarronderet gods-kompleks som muligt. Forfatteren undersøger derefter, om dette gods kunne bære de ekstraordinære udgifter til godskøb og byggeri, og konkluderer, at opførelsen og færdiggørelsen af stenhuset 1636/37 og nyopførelserne før 1640 blev alle 100 % dækket ved godsets drift, medens finansieringen af grundvolde, stenhuset 1644/47 samt rejsningen af kornladen, heste- og øksnestald skete dels over driften dels ved tilskud udefra samt ved salg af nedbrudte materialer. Der gøres indgående rede for materialeindkøb, leverandører, håndværkere og deres lønninger, og det påvises, at opførelsen af de to stenhuse og ladebygningerne fortrinsvis blev ledet af indforskrevne håndværkere (Odense og København). Den Zacharias maler fra Odense, der opridsede inddelingen af stuer og kamre efter tegning i 1637 og udførte adskilligt malerarbejde, er stamfaderen til den kendte odenseanske malerfamilie Getreuer. Bearbejdelsen af dette regsskabsmateriale har været meget tidkrævende, men møjen har lønnet sig; vi har fået en omhyggelig og dygtig redegørelse for et herregårdsbyggeri i 1600-tallet.

Å. F. Blomberg.

Tåsinges Fortidsminder, tekst og tegninger, Valdemar Jensen, udgivet af stadsingeniørens kontor, Svendborg 1976, 191 sider og et kort. Ikke i boghandelen.

En femmands arbejdsgruppe fra Taasinge museumslaug har i løbet af 2 år gennemtrawlet Tåsinges skove og dele af det øvrige terræn med Nationalmuseets og Fyns Stiftsmuseums sognebeskrivelser i hænderne og kontrolleret samtlige fundsteder, og ved ihærdig gennemgang af skovene suppleret den ældre registrering med nyt. For hver lokalitet er der foretaget en omhyggelig indmåling,

Navneregister

- Rørup 33
Røse, distriktslæge, Langeland 47
Rågelund 88 ff.
- Sandager 75
Sanderum 75, 80, 118
Sandholdt 79
Sandholdt Lyndelse 76
Schlegel, Chr. Vilhelm, guldsmed, Fredericia 67
Schmitz, F. L. 119
Seden 52 ff., 80, 88 ff.
Seidelin, borgmester, Odense 72
Sellebjerggård 80
Simonsen, Espen, Blangstrup 118
de Simonsen, Cederfeld, kammerherre, Erholm 37
Skinnerup, se Ulriksholm
Skovsbogård 80
Skræppenborg, Peter Larsen 15
Skydebjerg 33, 37, 119
Skårup 116, 118
Snøde 118
Stahlmann, dr., Regieringsdirektor 11
Stampe, Lauritz, sognepræst, Kølstrup 97
Stavidsåen 61
Stenløse 75
Stenstrup 76
Stige 60, 63, 64
Stigsen, Jens, Vejrup 89
Suså 64
Svendborg 120 f.
Svendsen, Robert 37
Sdr. Næraå 118
Sønderby 75, 118
Sørensen, købmand, Årup 38
- Tanderup 33
Tarup 80
Telemann, George Philipp, komponist 51, 65
Themsen, J. 57
Thomsen, sognepræst, Norup 29
Tommerup 75
Tornø 105
Trellerup 88 ff.
- Trellerupgård 88 ff.
Turup 75
Tøjstrup 73
Tåsinge 114 f.
- Ubberud 75
Ulbølle 73 ff.
Ulfeldt, Jacob, Kogsbølle 95
Ullerslev 33, 105, 115
Ulriksholm (Skinnerup) 80, 88 ff., 114
Urne, Hans 96
Utke, Johan Frederik, Brolykke 119
- Veflinge 28 f.
Vejlby-Strib 116
Vejrup 88 ff.
Verninge 75
V. Hæsinge 76
V. Kærby 80, 88 ff.
V. Åby 76
Viby 118
Vigelsø 53
Vigerslev 118
Vindinge 118
Vissenbjerg 33, 34, 116, 118
- Weiss, tysk oberstløjtnant 8, 12
Worm, Ole 96
- Zacharias, maler, Odense 114
Zeidler, Walther, tysk konsultatssekretær 8, 14
- Ærø 117
Ærøskøbing 119
- Ørnfelt 101, 106 f.
Ørslev 33
Ørsted 33, 36, 75
Ø. Hæsinge 118
Ø. Skerninge 76
Østergård 80, 88 ff.
- Ålækkegård 79
Årup 33 ff.
Åsum 61, 75, 78, 88 ff., 116

Foreningsmeddelelser 1977-78

Siden redaktionen af Fynske Årbøger sluttede, har Historisk Samfund for Fyn haft følgende ture og møder:

I foråret 1977 blev der udsendt indbydelse til medlemmerne til en 8 dages tur til England under ledelse af formanden, konsulent Åge Lauritsen. Det viste sig imidlertid at blive et tilløbsstykke af rang, og Lauritsen måtte arrangere 3 ture derover – *den 20. maj, 1. juli og 22. juli*. Et koncentreret program gav et godt indtryk af de historiske minder i Syd- og Midtengland, og samtidig fik deltagerne god mulighed for at lære hinanden nærmere at kende, hvilket tydeligt har kunnet mærkes på årets senere udflugter.

Søndag den 21. august 1977 deltog ca. 130 af samfundets medlemmer i en hel-dagstur til egnen ved Lillebælt. Efter at man om formiddagen havde beset Føns kirke, kørte man via Svinø til Snoghøj, hvor der blev spist frokost. Under frokosten fortalte overlærer Keldbjerg fra Middelfart levende om tidligere tiders marsvinejagt i Lillebælt. Turen sluttede på Hindsgavl slot, hvor inspektør Nybo fortalte om dets historie og viste os rundt. Efter omvisningen slappede en del af deltagerne af i parken, mens de mere energiske under overlærer Keldbjergs ledelse vandrede langs stranden til det gamle Hindsgavl voldsted.

Ca. 100 medlemmer mødtes om eftermiddagen *lørdag den 19. september* ved Fraugde kirke, hvor konservator Mogens Larsen fortalte om de kalkmalerier, man havde afdækket i 1974, og som nu næsten var færdigrestaureret. Samtidig med det historiske indtryk, fik man her en god mulighed for at se en moderne konservators arbejdsmetode.

Generalforsamlingen afholdtes på Fyns Stiftsmuseum *lørdag den 18. marts* kl. 14.30. Der havde indfundet sig et halvt hundrede mennesker, da formanden åbnede mødet, der blev indledt med mindeord over overbibliotekar Jørgen Meedom, Assens, der døde i vinter. Jørgen Meedom havde været medlem af repræsentantskabet siden 1971 og vil blive savnet meget. I sin beretning udtrykte formanden sin glæde over, at selskabet havde kunnet udsende en kvalitetspræget årbog til samtlige medlemmer. – „Historie er nødvendig for os alle sammen“, sagde Åge Lauritsen, „det gælder politikere, og det gælder vælgere. Vi ser meget gerne, at der i skolerne afsættes flere timer til historieundervisningen.“ I den forbindelse glædede han sig over det store antal unge, der var med til foreningens møder og sammenkomster. Formanden sluttede med at omtale det kommende halve års møder, hvorefter man gik over til valg af bestyrelsesmedlemmer. Nyvalgt blev fuldmægtig Erhardt Clausen, Assens, og overbibliotekar K. Møller, Middelfart. Genvalgt blev redaktør Edv. Andersen, Fåborg, lærer J.

Engholm Pedersen, Ringe, bankdirektør E. Nærø, Odense, og overlærer J. Weber, Marstal.

Efter generalforsamlingen holdt museumsinspektør Hans Neumann, Haderslev, foredrag om mosefund, militære spæringer og udgravninger i Nord- og Sydslesvig.

Som en slags optakt til den store tur til Sydslesvig i maj fortalte museumsinspektør Jørgen Poulsen, Hillerød, om „Oplevelser på en tur til herregårde i Sydslesvig“ *lørdag den 1. april* på Stiftsmuseet i Odense. Foredraget overværedes af ca. 70 medlemmer.

Under ledelse af museumsdirektør Jørgen Paulsen, Hillerød, og formanden Åge Lauritsen foretog Historisk Samfund en udflugt til Sydslesvig *søndag den 21. maj*. Efter sejladsen Fåborg – Gelting besøgte man først den gamle herregård Gelting, hvorefter turen gik til fiskerbyen Arnæs, hvor man spiste den medbragte frokost på kroen. Turen gik derefter forbi Grünholtz, hvor man havde lejlighed til at bese parken, til herregården Altenhof, hvis indretning og historie man fik et grundigt indblik i. Den sidste del af udflugten førte forbi Louisenlund, der er kendt fra helstatstiden, til Slesvig, hvor man spiste til middag på „Slesvighus“. Ca. 140 af samfundets medlemmer deltog i dette arrangement.

Lørdag den 10. juni fortalte arkitekt Ebbe Lehn Petersen om restaureringen af Svindinge kirke og om selve kirken. Der var mødt ca. 60 medlemmer af samfundet ude ved kirken, og efter foredraget benyttede de flittigt lejligheden til at stille spørgsmål.

Samfundets vedtægter findes aftrykt i årbogen for 1975.

J. Møllerup.

REPRÆSENTANTSKABETS MEDLEMMER

Museumsinspektør dr. phil. E. Albrechtsen, Odense
 Redaktør Edv. Andersen, Fåborg
 Lektor Åge Blomberg, Langesø
 Fuldmægtig Erhardt Clausen, Assens
 Urmager Alf Faxøe, Nyborg
 Fru grosserer E. Frederiksen, Åsum
 Gdr. Svend Frederiksen, Åsum
 Vejmænd Arne Hansen, Tåsinge
 Lektor H. H. Jacobsen, Næsby
 Museumsinspektør Henrik Jansen, Ryslinge
 Gdr. Christian Dan Jensen, Åstrup
 Overpostbud Anders Jæger, Bogense
 Cand. jur. fru Johanne Larsen, Skårup
 Konsulent Åge Lauritsen, Ulbølle
 Lektor Hugo Madsen, Kerteminde
 Overlærer Jens Møllerup, Rudkøbing
 Overbibliotekar K. Møller, Middelfart
 Afdelingsleder Søren Mørch, Lindved
 Bankdirektør Erik Nærø, Odense
 Museumsdirektør N. Oxenvad, Odense
 Amanuensis Finn Stendal Pedersen, Fraugde
 Lærer Jørgen Engholm Pedersen, Ringe
 Landsarkivar, dr. A. Riising, Odense
 Overlærer J. Weber, Marstal.

FORRETNINGSUDVALGET

Konsulent Åge Lauritsen, Ulbølle, formand (ads.: Gl. Station, 5762 Vester Skerninge)
 Museumsdirektør N. Oxenvad, Odense, næstformand
 Bankdirektør Erik Nærø, Odense, kasserer
 Overlærer J. Møllerup, Rudkøbing, sekretær (ads.: Kibshavevej 10, 5900 Rudkøbing)
 Lektor H. H. Jacobsen, Næsby, redaktør (ads.: Hyrdinden 5, 5270 Odense N.)
 Museumsinspektør E. Albrechtsen, Odense
 Urmager Alf Faxøe, Nyborg
 Cand. jur., fru Johanne Larsen, Skårup
 Afdelingsleder Søren Mørch, Lindved
 Amanuensis Finn Stendal Pedersen, Fraugde
 Landsarkivar, dr. A. Riising, Odense
 Skriftudvalget består af Åge Lauritsen, Finn Stendal Pedersen, A. Riising og H. H. Jacobsen (redaktør).
 Manuskripter sendes til redaktionens adresse: Hyrdinden 5, 5270 Odense N.

KASSEREGNSKAB FOR ÅRET 1977

UDGIFTER			INDTÆGTER	
Bogtrykkeri, kliché og duplikering			Kontingenter	34.340,00
		39.695,40		
Foredrags- og forfatterhonorar		1.735,00		
Generalfors. og møder		619,60		
Udsendelse, porto, telefon m.v.		7.057,10		
Forsikringer		468,00		
Gaver		430,50		
Lokal-hist. Fællesforening, kontingent f. 1976 ...		1.143,64		
		<u>51.149,24</u>		
<i>Beholdninger pr.</i>	<i>1976</i>	<i>1977</i>		
Kasse	521,05	657,15		
Bankbog	24.141,56	27.369,31		
Giro	0,00	0,00		
	<u>24.662,61</u>	<u>28.026,46</u>		
Overskud i 1977		3.363,85		
		<u>54.513,09</u>		
				<u>54.513,09</u>

Tilskud:

Ministeriet for kulturelle anliggender	3.100,00	
Fyns Amtskommune	5.000,00	
Odense Kommune	5.000,00	
for året 1977		
Kerteminde Kommune ..	100,00	
for året 1977		
Middelfart Kommune ..	150,00	
for året 1977		
Diverse	150,00	
Kijafa-Fonden	<u>2.000,00</u>	15.500,00
Salg af bøger		2.623,00
Indvundne renter		1.441,29
Sommerudflugter, overskud		608,80

Ovenstående regnskab er fundet i overensstemmelse med bøgerne, som vi har revideret. Beholdningerne er forevist os.

Kerteminde, den 28. januar 1978.

Benno Due

Aage Sørensen

Odense, den 30. januar 1978.

Erik Næro

Forfattere til årbogens artikler

Claus Bjørn, f. 1944 8. okt. på Frederiksberg, student 1963, mag. art. i historie Københavns univ. 1970. 1971 amanuensis, senere lektor i landbohistorie sammesteds.

Forfattervirksomhed: Afhandlinger og artikler om danske landboforhold i 18. og 19. århundrede siden 1968. Har skrevet „FAF 1901–1976“ (1976) og har siden 1975 været redaktør af *Fortid og Nutid*.

Adresse: Ragnesminde allé 38, 2600 Glostrup.

Erland Porsmose Christensen, kandidatstipendiat, f. 28. april 1953.

Cand. phil. i historie nov. 1976. Indskrevet som licentiatstuderende ved Odense Universitet jan. 1977. Kandidatstipendiat ved Institut for Historie, Odense Universitet fra febr. 1977. Leder sammen med cand. mag. Torben Grøngaard Jepsen projekt Landsbyens Opståen og Udvikling under Odense Universitet og Fyens Stiftsmuseum.

Forfattervirksomhed: Vedr. artikler om ovenstående projekt se omstående artikel, note 5.

Adresse: Langgade 24, 5620 Glamsbjerg.

Harald Th. Hansen, se Fynske Årbøger 1976, si. 155.

Jan Bak Harder, lærer f. 1951.

Lærereksamen fra Jelling Seminarium 1975. Ansat ved H. Hørlücks Skole i Odense.

Forfattervirksomhed: „Bidrag til de vestjyske sogne Tim og Stadils historie“, Odense 1977. „Christen Bak Harders Slægtsbog“, Odense 1977.

Adresse: Klokkens Kvarter 277, Holluf Pile, 5220 Odense SØ.

Ove Jørgensen, civilingeniør, f. 1908.

Cand. polyt. 1933, ansat ved Odense kommune siden 1935, Magistratens 2. Afdeling, Planlægningsafdelingen.

Forfattervirksomhed: Artikler om tekniske og kulturhistoriske emner i fagtidsskrifter (BYPLAN, Stads- og Havneingeniøren, Ingeniøren, Fynske Minder 1956 og 1977) og kronikker i dagblade (Fyens Stiftstidende, Fyns Tidende, Jyllandsposten, Ålborg Stiftstidende).

Adresse: Aarestrupsvej 3, 5230 Odense M.

Hans Kirchhoff, lektor, f. 9. okt. 1933.

Cand. mag. med historie som hovedfag fra Københavns Universitet 1961. Videnskabelig assistent ved Udgiverselskab for Danmarks Nycste Historie 1961-67. Kandidatstipendiat 1967-70. Lektor ved Institut for Samtidshistorie ved Københavns Universitet. Konsulentarbejde for Danmarks Radio TV. Anmelder af historisk litteratur ved „Politiken“ 1970-75.

Forfattervirksomhed: Artikler og afhandlinger i dagspressen og faglige tidskrifter. Disputats: „Augustoprøret 1943. Samarbejdspolitikens fald. Forudsætninger og forløb. En studie i kollaboration og modstand“, antaget til forsvar marts 1978. Artikel i Fynske Årbøger 1971.

Adresse: Søndermarken 39, 3060 Espergærde.

Jens Møllerup, se Fynske Årbøger 1976, si. 155.

Peder Nielsen, se Fynske Årbøger 1976, si. 156.

Hans Frede Rasmussen, provst, f. i Kobberup ved Skive 19. jan. 1920.

Teologisk kandidat fra Københavns Universitet 1948. Hjelpepræst i Hellerup og kapellan i Herning. Siden 1954 sognepræst i Sdr. Næraa; fra 1974 tillige provst for Ringe provsti.

Forfattervirksomhed: Artikler om litteratur og Ydre Mission. Oversættelse af L. S. Senghor: „Skyggesange“, „De levende religioner“ og „12 prædikener og en efterskrift“. „Sdr. Næraa, Sogn og præst i fortid og nutid“, trykt i Fyens Stiftsbog 1973.

Adresse: Sdr. Næraa præstegård, Kirkevej 20, 5792 Årslev.

TILBUD

(bestilling sendes til lektor H. H. Jacobsen, Hyrdinden 5, 5270 Odense N)

Årbog for <i>Odense og Assens amter</i> 1924, 1926–34, 1936–38, i alt	15,00
Enkelte hæfter	2,00
Registerhæfte til årbøgerne 1913–25	1,00
Årbog for Historisk Samfund for <i>Svendborg amt</i> 1920, 1922, 1924–30, 1933, 1935–37, i alt	15,00
Enkelte hæfter	2,00
Årbog for Historisk Samfund for <i>Fyns Stift</i> :	
1939–56 (÷ 1943, 1945), pr. årgang	5,00
1960–63 (÷ 1957, 1958, 1959, 1961), pr. årgang	10,00
1964–66, pr. årgang	15,00
1967–74, pr. årgang	20,00
1975–	30,00
Jacob Madsens Visitatsbog, 2 hæfter (Sunds, Salling, Baag og Vends herreder)	4,00
Ejnar Pedersen: Friedrich Bagger til Juulskov	3,00
Løgstrup: Danmarks ældste Præstegaard, Bidrag til Nyborg Bys Historie	1,00
Balslev: Fra fynske Præstegaarde	5,00
Jørgen Hæstrup: Våbenmodtagelser på Fyn under besættelsen	5,00
H. H. Jacobsen: Historikeren Vedel Simonsen til Elvedgaard	10,00
Svend Frederiksen: Aasum – træk af sognets historie	15,00
K. J. Jensen: Nyborg under besættelsen, 180 s. ill.	10,00
H. Kirchhoff: Oprøret i Svendborg, august 1943 (særtryk)	3,50
M. Vesterdal: Giersings Realskole (særtryk)	8,00
Dalum Sogns historie v. Jacob Hansen og Knud Mortensen, 4 bd., ialt ..	40,00
Danmarks Riges Breve, Fyn og Lolland Falster II 1–5, pr. hæfte	1,00
C. A. Christensen: Historiske Oversigter til Danmarks Riges Breve, 1. hæfte	0,50

Historiske studier fra Fyn

(bestilling sendes til: Landsarkivet, Jernbanegade 36, 5000 Odense C).

Lotte Jansen: Hoveriet til Egeskov	20,00 + moms
K. Bang Mikkelsen: Degne og skoleholdere samt kateketer, klok- kere og organister i Fyns stift indtil 1814	50,00 + moms
Hans Henrik Jacobsen: Fynske vider og vedtægter	20,00 + moms
Kirsten Helle Pedersen: Kampen om Kerteminde-banen	75,00 + moms

Illustrationen på omslagets forside
er hentet fra den gamle købmandsgård
Overgade 41 i Odense.
Den tilgrænsende gård er „Harders Gaard“,
hvor Jørgen Poulin Harder havde sit
guldsmedeværksted i slutningen af 1700-tallet,
jvf. artiklen s. 66 ff.

Manuskripter, der ønskes optaget i årbogen,
bedes sendt til *lektor Hans Henrik Jacobsen,*
Hyrdinden 5, 5270 Odense N.,
til hvem også henvendelser i redaktionelle
anliggender bedes adresseret.
Skriftudvalget består af
konsulent A. Lauritsen, amanuensis Finn Stendal Pedersen,
landsarkivar dr. A. Riising og lektor H. H. Jacobsen
(redaktør).

Fynske Årbøger 1978

UDGIVET AF
HISTORISK SAMFUND FOR FYNS STIFT

ODENSE 1978

Indhold

Hans Kirchhoff: Odense 1943 – set fra Klaregade	7
H. F. Rasmussen: Breve over havet – Et nordfynsk husmands- hjemms åndelige testamente	15
Peder Nielsen: Postvæsenet i Årup	33
Harald Th. Hansen og Jens Møllerup: Skæbner bag et grav- sted – En retssag på Langeland 1831	40
Ove Jørgensen: Hvorfor Salomon von Havens kanalprojekt i Odense ikke blev gennemført	51
Jan Bak Harder: Jørgen Poulin Harder – guldsmed i Odense 1777–96	66
Claus Bjørn: Bondeuro på Fyn 1768–70	73
Erland Porsmose Christensen: Stordrift og fællesdrift – Gods- strukturer ved Kertinge Nor igennem 600 år	88
Anne Riising: Indsamling af foreningsarkiver i Fyns stift ..	113
Ny lokalhistorisk litteratur	114
Navneregister	122
Foreningsmeddelelser 1977–78	126
Forfattere til årbogens artikler	130